

EEN UTRECHTS STADSGEZICHT DOOR FOLPERT VAN OUWEN ALLEN

Het Centraal Museum te Utrecht bezit een aantal schilderijen, waarvan er een tweede (bijna geheel dezelfde) versie bestaat. Doublures dus. Of, zoals men dat in het kunsthistorische jargon uitdrukt: „replieken“ (door de kunstenaar zelf gekopieerd) of „kopieën“ (door anderen gemaakt).

Een voorbeeld van zo'n „voorstelling in duplo“ is het „Gezicht in de Korte Nieuwstraat te Utrecht“, geschilderd door Folpert van Ouwen Allen. Het ene exemplaar behoort tot het oude bezit van de gemeente Utrecht en kwam zo terecht in het Centraal Museum¹⁾.

Het tweede exemplaar werd in 1948 aan het museum geschonken door de heer Zacharie Birtschansky uit Parijs.

Dit laatste exemplaar (afb. 1) is beter uitgewerkt en is in betere toestand bewaard gebleven dan de versie die reeds in Utrecht aanwezig was (afb. 2). Bovendien is er nog een belangrijk verschil: op het ene doek staat de signatuur FVALLEN; op het schilderij dat in 1948 werd geschonken, staat eenzelfde ondertekening, maar ook het jaartal 1655.

Over de maker van deze twee schilderijen is niet zoveel bekend. Folpert van Ouwen Allen werd op 10 september 1635 gedoopt in de Dom te Utrecht. Hij was de zoon van Elias Jansz. Ouwen Allen en Grietgen Teunisdr.

Ze woonden in de Lange Nieuwstraat²⁾.

In 1677 trok Folpert van Ouwen Allen naar Wenen, waar hij in 1678 hofschilder werd van keizer Leopold I. Officieel heette dat: „Kaiserlicher Kammermaler und Kammerdiener“³⁾.

Folpert van Ouwen Allen legde tussen 1679 en 1683 diverse Oostenrijkse stadsgezichten in vogelvlucht-perspectief vast in opdracht van de keizer. In het Historisch Museum van de stad Wenen bevindt zich de voorstelling die Folbert van Alten-Allen, zoals hij daar genoemd wordt, maakte van Wenen met directe omgeving. Die voorstelling wordt beschouwd als een zeer natuurgetrouwe weergave uit die tijd⁴⁾.

In 1706 ontving Folpert van Ouwen Allen - hij was toen ééenzeventig jaar - een pensioen van de keizer. Folpert overleed bijna tien jaar later, op 27 december 1715, in het „Kufsteinsche Haus“ op de Bauernmarkt te Wenen⁵⁾.

Financieel ging het Folpert van Ouwen Allen kennelijk niet slecht in Wenen. Dat valt althans af te leiden uit het feit dat Elias van Ouwen Allen en zijn echtgenote, Grietgen van Rodewinckel, op 15 oktober 1679 ten overstaan van notaris Wolphard Zwaerdecroon te Utrecht de ontvangst bevestigen van vierhonderd gulden „van den Heer Folperus van Oudenallen des Keyserlijcke Majesteits Kamerschilder“.

Dat bedrag schonk Folpert aan zijn zusters Anna en Anthonette⁶⁾.

Folpert van Ouwen Allen was niet de enige Nederlandse kunstenaar die in de 17e eeuw in Wenen werkzaam was. Tegelijk met Van Ouwen Allen verbleef daar bijvoorbeeld ook Justus van Nypoort, die overigens ook uit Utrecht afkomstig was. Geen toeval dus, dat Van Nypoort een gegraveerd portret van Folpert van Ouwen Allen maakte (afb. 3).

Folpert van Ouwen Allen was weliswaar hofschilder te Wenen, maar dat wil nog niet zeggen dat hiermee alle garanties aanwezig zijn om te spreken van een groot kunstenaar. Met de twee schilderijen in het Centraal Museum te Utrecht valt, wat de artistieke kwaliteit betreft, in elk geval weinig eer te behalen. „Het geheel“, zo merkt Kramm terecht op, „is in een goede manier behandeld, doch draagt meer de sporen van het werk van een bekwaam liefhebber dan van een geoefend schilder“. Dat neemt uiteraard nog niet weg dat beide doeken om de voorstelling niet interessant zouden zijn, temeer omdat er vrijwel geen geschilderde voorstellingen bestaan, die de Korte Nieuwstraat te Utrecht weergeven. Het is, zo brengt Kramm het weer onder woorden, „een belangrijke bijdrage, om daarin de gedaante der huizen enz. van dien tijd zoo juist afgebeeld te kunnen zien“.

De Korte Nieuwstraat kwam eerst in 1618 tot stand als een verbindingsweg tussen het Domplein en de Lange Nieuwstraat (die vóór dat jaar gewoonweg Nieuwstraat heette).

Vóór 1618 eindigde de (Lange) Nieuwstraat bij een van de poorten die toegang gaf tot het terrein van de Paulusabdij. Die poort, de Pauluspoort, lag bij de tegenwoordige kruising Lange Nieuwstraat-Hamburgerstraat. Ten gevolge van de Hervorming en, in 1580, het verbod op de openbare uitoefening van de katholieke religie, verloor de Paulusabdij haar oorspronkelijke functie. De gebouwen van het domein van de voormalige abdij veranderden langzamerhand van aanzien.

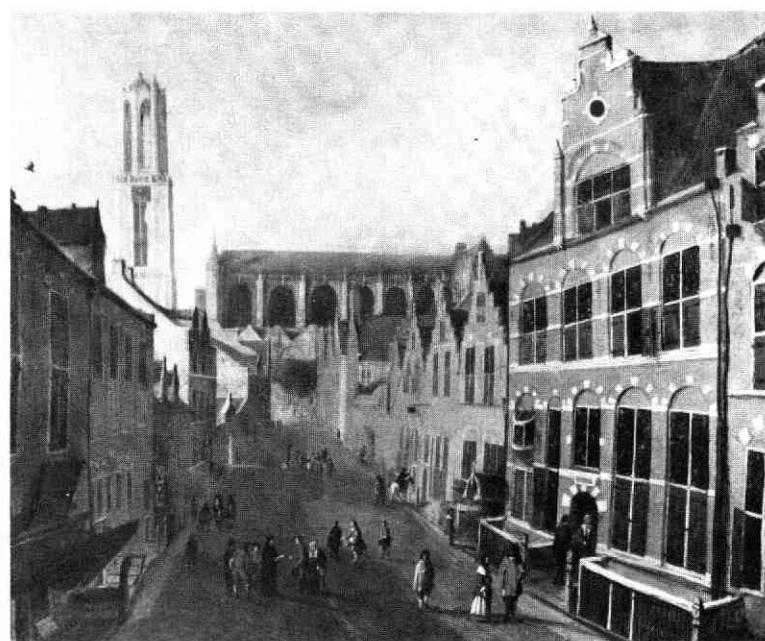
Eén van die veranderingen was de aanleg van de Korte Nieuwstraat, dwars door het domein heen.

Volgens de meer genoemde Kramm zou het „Gezigt door de Kortnieuwstraat naar het Munsterkerkhof en Domtoren en Kerk te zien“, zoals hij de voorstelling betitelde, geschilderd zijn „van af de gewezen Paulus' poort, waarboven eene kamer was, daar hij op zijn gemak zulks kon verrigten“. Dankzij een fraaie tekening, die Jan de Beyer in 1744 maakte, kunnen we ons een redelijke indruk geven van de Pauluspoort⁷⁾ (afb. 4).

Kramm wist zeer goed waar hij het over had, zodat we zijn bewering voor juist mogen aannemen. Immers, toen de Paulusabdij in 1838 verbouwd werd tot Provinciaal Gerechtshof, nam Kramm, die als architect fungeerde, de Pauluspoort niet op in zijn verbou-

Afb. 1
*„De Korte Nieuw-
 straat te Utrecht“*,
 schilderij door Fol-
 pert van Ouwen Al-
 len, 1655. (Centraal
 Museum, Utrecht).

Afb. 2
*„De Korte Nieuw-
 straat te Utrecht“*,
 schilderij door Fol-
 pert van Ouwen Al-
 len, 1655? (Centraal
 Museum, Utrecht).

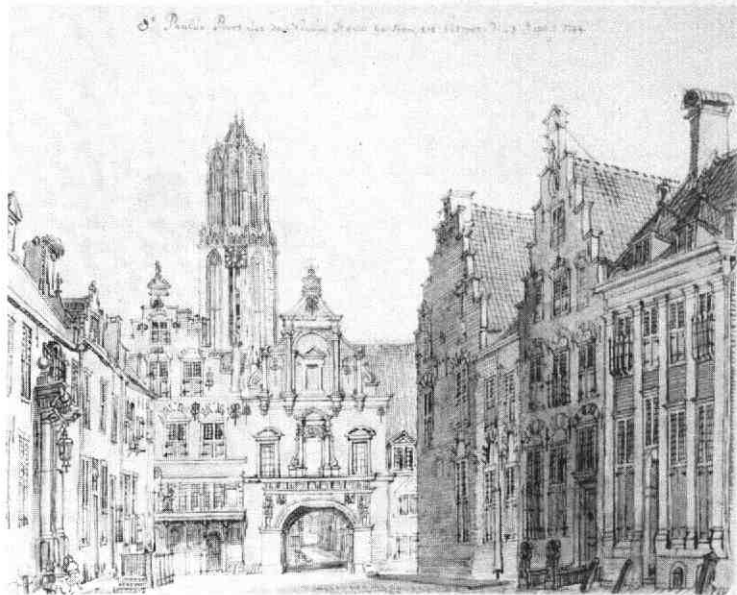
wingsplan. De poort werd, samen met een aantal huizen dat op het schilderij te zien is, voorgoed gesloopt.

Vandaar dat er van de situatie, zoals Folpert van Ouwen Allen die heeft weergegeven, maar weinig meer over is. Behalve de huizen, die in de loop der eeuwen werden gesloopt, is ook de Dom niet in dezelfde staat bewaard gebleven. Juist dat gedeelte van de Dom, dat Folpert van Ouwen Allen vastlegde - (de zuidzijde

van) het schip - zou negentien jaar later, in 1674, ten gevolge van een orkaan instorten en nooit meer worden opgebouwd.

Overigens lijkt de Korte Nieuwstraat, zoals Folpert van Ouwen Allen haar heeft geschilderd, breder dan ze in werkelijkheid was. Tot in de 20ste eeuw immers bleef deze straat heel smal ⁸⁾. Hoe „primitief“ de voorstellingen van de Korte

Afb. 4
De Pauluspoort te
Utrecht, tekening
door Jan de Beyer,
1744. (Collectie
H.K.H. Prinses Julia-
na der Nederlanden).

Nieuwstraat te Utrecht door Folpert van Ouwen Allen
ook mogen zijn, boeiend zijn ze in elk geval.

Nieuwsblad 2-9-1978 en idem, „Korte Nieuwstraat ont-
stond in 1618 uit het Pauluspad“, *Utrechts Nieuwsblad*
5-4-1980.

Goudenregenstraat 54
Vianen

J. A. L. de Meyere

Noten

1. Volgens C. Kramm, *De Levens en Werken der Holland-
sche en Vlaamsche Kunstschilders, Beeldhouwers, Gra-
veurs en Bouwmeesters*, dl. 1, Amsterdam 1857, 13 zou
het schilderij in 1849 aan de gemeente Utrecht geschon-
ken zijn. Verder in de tekst van dit artikel genoemde cita-
ten van Kramm komen uit deze publicatie.
2. Doopregister van de Dom te Utrecht. Gemeentelijke Archiefdienst, Utrecht.
3. In het Louvre te Parijs bevindt zich een tekening van Folpert van Ouwen Allen, voorstellende de stad Wenen. Wanneer het jaartal 1661 op deze tekening juist is, dan zou dat kunnen betekenen dat Folpert van Ouwen Allen al eerder in Wenen was.
4. R. Waissenberger, *Führer durch die Schausammlung des Historischen Museums der Stadt Wien*, Wenen 1975, 34.
5. A. D. de Vries, A. Bredius en S. Muller, *Catalogus der schilderijen in het Museum Kunstliefde te Utrecht*, Utrecht 1885, 82-83.
6. Aantekeningen van C. A. de Kruyff (onder Folperus van Oudenallen). Gemeentelijke Archiefdienst, Utrecht.
7. H. Romers, *J. de Beyer - Oeuvre-catalogus*, 's-Gravenhage 1969, nr. 737.
8. Toen eind 1908 tram 3 van de Amsterdamsestraatweg via de Korte- en Lange Nieuwstraat naar het Ledig Erf reed, was er in de Korte Nieuwstraat slechts plaats voor één spoor. Bovendien was verder verkeer daar uitgesloten wanneer de tram langs kwam! Zie: A. van Hulzen, „De Korte Nieuwstraat werd in 1930 te smal“, *Utrechts*

NOBILI ET INSIGNI VIRO D. FOLBERTO AB OVDEN
ALLEN ULTRAECTENSE BELGÆ, SAC. CAES. MAJ.
CAMERÆ PICTORI, & C. HANG SVAM EFFIGIEM DICAT
DEDICATQVE *Justus van Nypoort*

Afb. 3
Portret van Folpert van Ouwen Allen, gravure
door Justus van Nypoort, omstreeks 1685 (Ge-
meentelijke Archiefdienst, Utrecht).